

Recensie

NIETZSCHE

Peter De Graeve, *Friedrich Nietzsche: chaos en [ver]wording*, Amsterdam, SUN, 2003, 303 p. ISBN 90 5875 098 I.

Peter De Graeve biedt in dit boek een interpretatie van Nietzsches fameuze leer van de eeuwige wederkeer die hij in de eerste plaats ziet als een filosofische gedachte over het mysterie van tijd en oneindigheid waarin Nietzsche een poging doet om zich los te maken van een al te antropomorfe voorstelling zoals die onder meer in de traditionele Godsidee tot uiting komt. De dood van God moet gezien worden als een kans om beter recht te doen aan de wereld waarin niets blijft en alles ver-wordt. De Graeve wijst erop dat de leer van de eeuwige wederkeer geen poging is om de wereld als totaliteit op een objectieve manier te begrijpen, maar in de eerste plaats een verhouding tot de werkelijkheid als dynamische veelheid. Het gaat om een interpretatie, waarbij dat interpreteren niet sterk van het handelen mag worden gescheiden en ook het dualisme lichaam-geest overstijgt. Het sluit als een oneindige bron van nieuwe perspectieven aan bij de immer verwordende wereld, maar is, omwille van het onfixeerbare van de taal, als verwoording ook zélf niet immuun tegen de verwording, zodat verwoording eigenlijk met een 'verwoërding' is. Dat Nietzsche hierbij spreekt over 'grote politiek', mag zeker niet betekenen dat dit alles een fascistische of nazistische politieke context vergt. Het is trouwens, zo blijkt uit Nietzsches eigen leven, in de eerste plaats een solitair gebeuren van zelfoverwinning, waarbij de eenzaamheid niet zozeer als last, maar vooral als kans wordt ontdekt en op zijn hoogtepunt eigenlijk meteen omslaat in een veelvoudige identificatie die gevoeld wordt vanuit het verleden en vooral een (open en dus niet-utopische) opgave inhoudt voor de toekomst die in het nu moet worden voltrokken op een manier die de dichotomie innerlijkheid-uiterlijkheid achter zich laat. Nietzsches leer van de eeuwige wederkeer wordt in dit boek uiteindelijk een poging om de wereld als wording lief te hebben in een leven dat getekend wordt door dezelfde, altijd opnieuw herhaalde – want nooit definitief te realiseren – opgave tot creatieve vormgeving.

Dit boek (waarin aan het einde enkele teksten van Nietzsche zelf in vertaling zijn opgenomen) biedt geen overzicht en beoordeling van alle mogelijke of bestaande interpretaties van de eeuwige wederkeer. Het is duidelijk dat Peter De Graeve in de eerste plaats iets wil doen met Nietzsche dat vruchtbaar kan zijn voor onze tijd. Hij probeert bovendien zijn inzichten ook in zijn manier van schrijven te vertalen. In de creatieve manier waarop hij met woorden omgaat, blijkt zowel de mogelijkheid van vernieuwing als van verwording van de taal: De Graeve praktiseert zelf de 'verwoërding'. Wie

bovendien oog krijgt voor de tegelijk piramidale en circulaire opbouw van het boek stelt vast dat hier een uiterste poging is gewaagd om vorm en inhoud te doen rijmen. Hoewel in het begin filosofie, wetenschap en theologie/religie nogal strak van elkaar onderscheiden worden, zijn er regelmatig vergelijkingen opgenomen tussen de leer van de eeuwige wederkeer en recente ontwikkelingen in de wetenschappen. De grens tussen filosofie en religie overschrijdt De Graeve daarentegen nooit. Zijn karikaturale tekening van de theologie en huiver voor fanatiek fundamentalisme maakt het hem onmogelijk Nietzsche zelf te volgen in diens religieuze vocabulaire. Hier toont de leerling zich een minder 'vrije geest' dan zijn meester. De titel van het boek doet helaas vermoeden dat chaos en verwording (in de zin van 'entropie') voor Nietzsche het laatste woord hebben, terwijl er natuurlijk eerder sprake is van een onophoudelijk 'heraclitisch' proces van opbouwen en afbreken, van constructie en verstoring, van verwoording en verwording. In laatste instantie toont De Graeves boek een diepe 'ethische' bekommernis: een appel tot en liefdesverklaring aan het dynamische en scheppende menszijn.

Philippe LEPERS (Dikkebus)

*